

Picasso en de traditie van de reinheid

Les Amateurs Courant
Jetera p.1
10-2-1989

Pas in deze eeuw heeft het idee ingang gevonden dat een kunstenaar origineel moet zijn. Voortborduren op wat al gedaan was, werd voor het eerst in de geschiedenis een onvruchtbaar uitgangspunt geacht. Vincent van Gogh echter schaamde zich er niet voor dat hij jarenlang het werk van de Franse schilder Millet kopieerde (zoals nu in het Van Goghmuseum is te zien) voordat hij zijn eigen beroemde doeken maakte. En tot 13 maart is in het Parijse Musée de l'Orangerie, gelegen in de Jardin des Tuileries de tentoonstelling 'Les Grandes Baigneuses de Picasso' te bezichtigen die aangeeft hoe diep de meester in een traditie geworteld zat.

Picasso heeft zijn hele leven veel vrouwen geschilderd maar op deze tentoonstelling staan slechts een paar schilderijen van 'grote baadsters' centraal. De samenstellers van de tentoonstelling geven een overzicht van mogelijke beïnvloeding die Picasso ondergaan kan hebben tijdens het schilderen van Les Grandes Baigneuses. Een overtuigend voorbeeld van beïnvloeding is het volgende: Aimé-Jules Dalou werkte van 1871 tot 1880 (niet permanent mogen we aannemen) aan zijn sculptuur 'Baigneuse ou Femme nue s'essuyant le pied'. Renoir heeft zich bij het maken van zijn schilderij 'Baigneuse assise dans un paysage dite Eurydice' door de houding van dit beeld laten leiden en vervolgens heeft Picasso Renoir weer als uitgangspunt genomen voor zijn 'Nu assis s'essuyant le pied'.

De toevoeging 'grande' die in een paar titels van Picasso's baadstersdoeken voorkomt, kan betrekking hebben op de afmetingen van de doeken, op de omvang

Het doek met de zittende naakte vrouw die haar voet reinigt, 'Nu assis s'essuyant le pied', waarvoor Picasso Renoir als uitgangspunt zou hebben genomen.

en misschien ook wel op de morele uitstraling van de meisjes. In de

Picasso-biografie van Pierre Daix (dus niet de schandaalbiografie

die onlangs in Nederlandse vertaling verscheen) wordt één opmerking over Les Grandes Baigneuses gemaakt: 'de modellen hebben geweldig plumpe voeten'. Met deze observatie stuiten we meteen op een groot mysterie van deze schilderijen. Het meisje is objectief bekeken helemaal van een plumpe lichaamsbouw en toch straalt zij een elegantie en een ingetogenheid uit die we vooral van de oude meesters kennen. Het naaktschilderen is in vorige eeuwen dikwijls verstoken gebleven van erotiek. In menige kerk werden bijbelse voorstellingen met naaktfiguren geschilderd die toch de onschuld als boventoon voerden.

'La Toilette d'Esther' van Théodore Chasseriau, ook in Musée de l'Orangerie te zien, is een voorbeeld van een niet-bijbels geïnspireerd (half)naakt waar alle erotiek vreemd aan is. Het zou wel eens kunnen dat de 'onschuld' die uit veel oude doeken spreekt in het werk van Picasso en tijdgenoten als Derain, Renoir, Serusier en Matisse, gerepresenteerd wordt door middel van een letterlijke 'reinheid'. Veel schilders uit het begin van deze eeuw schilderden modellen in de badkamer, een plek waar mannen niet geacht worden hen gezelschap te houden. Na het wassen maken ze hun toilet en nemen daarbij een pose aan die zeker niet bedoeld is de vrouwelijke vormen te accentueren maar die erop gericht is hun lichamelijke reinheid te vervolmaken; kapsels die in orde gemaakt worden of het doen van pedicure handelingen.

In het Picasso-museum in Parijs hangt menig schilderij van Cézanne en Renoir uit Picasso's privéverzameling. Picasso was wel een

'Cinq baigneuses', de beroemde vijf baadsters van Cézanne.

vernieuwer, vooral in zijn kubistische periode van 1907 tot 1914, maar hij had grote bewondering voor tradities. Het beroemde doek 'Cinq Baigneuses' (1877-1878) van Cézanne heeft jarenlang in zijn verzameling gesluimerd. Kenners hebben geschreven dat Cézanne meditatie schildert ver van Picasso's Baigneuses verwijderd was omdat bij hem het doel de baadsters in volledige harmonie met het landschap te brengen voorop zou staan en Picasso zijn energie volledig in de figuren zou hebben gestopt. Tegen een dergelijke theorie valt niet veel in te brengen, maar met het grootste gemak is er een andere opvatting tegenover te zetten: Picasso schilderde zijn modellen in een badruimte vanwege de totale harmonie die een dergelijk

tableau vivant oplevert, baadster en wasruimte zijn kaal en naakt zodat niets verborgen blijft. Het enige wat de schilder blijft, is de baadster met minieme middelen een persoonlijkheid te geven.

Het is niet eenvoudig uit te leggen in wat Picasso's 'onschuldige' naakten verschillen van de vele vrouwen die Renoir geschilderd heeft. Voor wie een aantal voorbeelden van beide kunstenaars op deze tentoonstelling naast elkaar ziet hangen, is het verschil overduidelijk. Maar je ziet ook dat ze beiden uit een traditie putten. Renoir schilderde alsof hij een soft-lens op zijn penseel had gemonteerd, terwijl Picasso veel robuuster en expressionistischer werkte. En toch is Picasso subtieler. Hij

schilderde een plumpe vrouw, of een model met één grote en één kleine borst en zelfs een meisje met een lelijke scheve mond maar het blijven 'onschuldige', zacht-aardige elegante wezens.

Door een toeval zag ik een filmfragment over Picasso. De interviewer stelde de schilder voor in vijf minuten een schilderij te maken. Picasso begon malicieus te lachen. Razendsnel schilderde hij een rijk geschakeerd boeket bloemen. Vervolgens veranderde hij deze voorstelling in een vis. De interviewer reageerde een beetje geschokt, omdat het boeket bloemen nu verdwenen was. „Wacht maar”, reageerde Picasso. In nauwelijks een halve minuut onderging de vis een metamorfose. Bijna alle lijnen bleven gehandhaafd in een nieuwe afbeelding die een haan voorstelde. „Prachtig”, riep de interviewer, „en dat in viereenhalve minuut!” Picasso: „Wat klets je nou”, en razendsnel toverde hij een verzameling duivels op het doek die tevens weer de bloemen, de vis en de haan naar voren haalden.

Dit korte filmfragment is illustratief voor de handigheid, spontaneiteit en het plezier waarmee een groot schilder grote voeten schilderde om een uitgesproken delicaat thema als intimiteit op een net iets andere manier in beeld te brengen dan tientallen kunstenaars dat vóór hem gedaan hadden. Om dat doel te bereiken heeft hij wel eerst ernstige studie van zijn voorgangers en tijdgenoten gemaakt. Waarom Picasso zijn baadsters bijna als reuzen heeft afgebeeld is nooit bevredigend verklaard en daarom zullen we er in lengte van dagen naar blijven kijken.

HANS RENDERS

'Les Grandes Baigneuses de Picasso', Musée de l'Orangerie, Parijs. Volgens de catalogus (die 50 Ffrs. kost) duurt de tentoonstelling tot 6 maart. dit moet echter 13 maart zijn.